МАМЭНТ

АДНАДНЁЎКА

Вільня, Нядзеля, 21-га верасьня 1924 г.

Англія і беларускае пытаньне.

У апошнія часы англійскія палітыкі зварачаюць асаблівую ўвагу на *беларуекае пытаньне*.

Гэта ня значыць, што ў іх разам разгарэлася нейкая асаблівая любоў да беларускага народу, ці жаданьне яго ашчасьлівіць. Не: цікавасьць да беларусаў выяўляецца ў Англіі спэцыяльна ў сувязі з *польскім пытаньнем*.

Справа вось у чым.

Дзеля захаваньня і ўмацаваньня на магчыма даўжэйшы час міру ў Эўропе, так патрэбнага ўсім вялікім дзяржавам, дзяржавы гэныя—а перад усім Англія (як гэта зусім шчыра гаварыў на сэсіі Лігі Народаў Мак-Дональд)—стараюцца прымірыць найвялікшых дзяржаўных волатаў коштам малых дзяржаў, а перад усім—Польшчы. І ўжо зусім адкрыта гаворыцца аб патрэбе „паправіць" абмылку Лігі ў справе Горнага Сьлёнску, а такжа аб павароце тэрыторыяльнае суцэльнасьці Нямеччыны дарогай зьмены пастановы Вэрсальскага Трактату аб так-званым Гданскім калідоры.

Але гэты рашучы крок, калі ён і будзе зьдзейсьнены, ня гледзячы на ўсе пратэсты Польшчы, можа ўхіліць пагрозу вайны *толькі на заходняй граніцы* Польскае Рэспублікі... Бо-ж, паміма пагрозы з боку Нямеччыны, істнуе яшчэ другая пагроза—*з Усходу*. І гэтая пагроза зьвязана іменна з пытаньнем беларускім (а таксама украінскім) з увагі на тое, што ў склад Польшчы папала частка Беларусі (дый Украіны), пад той час, як большасьць беларусаў знаходзіцца ў межах ССРР. А такі падзел жывога народу ў сувязі з *працібеларускай палітыкай* Польшчы выклікае стан бязупыннага нездаваленьня, як у Заходняй, так і ў Усходняй Беларусі, даючы повад ураду ССРР мяшацца да ўнутраных спраў Польскага Гаспадарства.

Ведама, што, пры першай аказіі, на гэтым грунце лёгка можа выбухнуць вайна на ўсходніх граніцах Польшчы. Але магчыма яна пастольку, паскольку беларускае насяленьне Заходняе Беларусі будзе мець *прычыну дзеля нездаваленьня* польскай палітыкай, пакуль будзе імкнуцца да свайго палітычнага ідэалу—*незалежнасьці і абяднаньня ўсіх Беларускх зямель.*

Мак-Дональд, знайшоўшы лёгкі, хоць для Польшчы цяжкі, спосаб ухіленьня магчымае сутычкі на захадзе, шукае такога-ж спосабу, каб недапусьпіць аружнага змаганьня і на ўсходзе Польшчы. Англійскія палітыкі лепш за польскіх разумеюць ролю Заходняе Беларусі ў магчымым канфлікце Польшчы з ССРР. І вось, судзячы паводле пытаньняў, задаваных п. Морэлем у Вільні беларускім дзеячом, можна сьмела зрабіць вывад, што п. Морэля прыслаў з Лёндану ягоны прыяцель, п. Мак-Дональд, каб атрымаць зусім ясны адказ на такія пытаньні:

— Ці магчыма дабіцца ад Польшчы такіх уступак, якія зусім здаволілі-бы беларускае насяленьне ў Заходняй Беларусі?

— Ці, у прыпадку польскае згоды на гэтыя ўступкі (аўтаномія Зах. Беларусі?!), беларусы ў Польшчы зракуцца думкі аб злучэньні з Усходняй Беларусяй?

Зусім зразумела, што ад адказу на гэтыя асноўныя пытаньні будзе залежаць і вынаход спосабу забясьпечаньня міру на ўсходніх граніцах Польшчы. І вось Англія першы раз зусім паважна падыходзе да беларускага пытаньня наагул.

Які-ж адказ завязе п. Морэль свайму прыяцелю—прэм'еру?

Трудна сказаць. Можам толькі адзначыць, што беларусы, навучаныя горкімі лекцыямі п. Пілсудскага, ня вельмі вераць у магчымасьць згоды Польшчы на далёка сягаючыя ўступкі беларусам. А як прыняў-бы іх наш народ, калі-б яны ўсё-ж такі былі зьдзейсьнены, аб гэтым нельга й загадываць, пакуль ня зьменіцца настрой, які, дзякуючы польскай палітыцы, запанаваў сярод беларускіх народных масаў.

„Cum tacent, clamant".—У сваім маўчаньні яны голасна крычаць, і гэты крык ня суліць міра...

124801

Дэлегацыя беларусаў, украінцаў і літвіноў у Лізе Народаў.

У Жэневу прыехала дэлегацыя ад беларусаў, украінцаў і літвіноў—у асобах Петрушэвіча, проф. Лозінскага, Ластоўскага і Валіоніса.

Дэлегацыя нарыхтавала канфэрэнцыю з журналістамі ў справе палажэньня меншасьцяў у Польшчы. Ня пусьцілі толькі польскіх журналістаў.

Інтрыга Антанты.

Нават у польскай прэсе часта прыходзіцца чытаць аб тым, што эканамічны стан Савецкіх Рэспублік значна наладзіўся, што „крывавая" чрэзвычайка ўціхамірылася, што вырашэньне нацыянальнага пытаньня можа шмат чаго навучыць польскіх палітыкаў, і—раптам даходзяць чуткі аб „паўстаньні" ў Грузіі.

Гэтую вестку ўсе згаладалыя буржуазныя газэты сквапна падхапілі і заюрылі такую лухгу і так зарапартаваліся, што часта самі сабе пярэчаць. Усю прычыну у паўстаньні бачаць у нацыянальным уціску ў Грузіі і побач з тым адзначаюць, што Грузія мае свае унівэрсытэты, школы, газэты ў роднай мове і іншае. Далей захлёбаючыся апісываюць аб крывавым падаўленьні праз бальшавікаў гэтага паўстаньня, аб тым, што Ліга Народаў вельмі зацікаўлена падзеямі ў Грузіі і хоча ўступіцца за „tonącą w krwi Gruziją" і што ўрад гэтых паўстанцаў, на чале якога стаіць князь, зьвярнуўся да Мак-Дональда, просячы апекі і помачы.

Вось тут і вылезла тыла з мяшка. Трэба толькі крыху паразважыць, і ясна стане, што ўсё гэтае паўстаньне ёсьць ня што іншае, як інтрыга тэй жа Антанты, якой ітснаваньне Савецкіх Рэспублік не дае спакойна спаць.

Рэч ужо даведзеная, што Усход прабуджаецца, што бальшавізм што раз глыбей запускае туды карэньні. Напрыклад, адзін з правадыроў цяперашняй кітайскай рэвалюцыі аб'явіў сябе бальшавіком і вядзе барацьбу за рабоча-сялянскую ўладу. Мы ведаем, як шырыцца камуністычная ідэя ў Індыі, Японіі, Палестыне, Турцыі і г. д.

Усё гэта сьмяротна трывожа буржуазную Эўропу, асабліва Англію, якая жывець Усходам і дрыжыць за яго. І вось, каб адхіліць уплыў бальшавікоў на Турэччыну і наагул на Азію, каб стварыць вал незалежных рэспублік на манер як Польшча, Літва, Румынія і іншыя, дык той жа Мак-Дональд і ўся буржуазная хэўра, якая сабралася на сэсіі Лігі Народаў, каб нібы то разброіць Народы, штучна ствараюць паўстаньне ў Грузіі.

З другога боку нафта, якая займае што раз выдатнейшае месца ў разьвіцьці прамысловасьці, служыць прычынай усё больш запальчывых спрэчак паміж капіталістамі і больш заблутаных камбінацыяў сярод палітыкаў. Вось Грузія апрача іншых багацьцяў і з гэтага боку зьяўляецца ласым кавалкам. У апошнія часы шмат у якіх мясцох Грузіі павынаходзілі багатыя крыніцы нафты. Апрача таго Грузія—найлепшая дарога да нявычарпаных крыніц нафты Азэрбайджану (Батум-Баку).

Да прыезду п. Морэля.

17-га верасьня ў Вільні гасьціў выдатны прадстаўнік англійскай Партыі Працы, асабісты прыяцель Мак-Дональда, п. Морэль. Мэтай яго прыезду было на месцы пазнаёміцца з палажэньнем, крыўдамі і настроямі беларускага і літоўскага насяленьня. Дзеля гутаркі з прадстаўнікамі гэтых нацыянальнасьцяў п. Морэль вызначыў час ад 4 да 6 гадзіны папалудні.

Але „гасьціннае" польскае грамадзянства чуць што не перашкодзіла англійскаму парляментарыю асабіста пагаварыць з прадстаўнікамі „меншасьцяў". Ад самай раніцы п. Морэля абступілі палякі (пераважна пэпээсы). Зьявіўся аўтамабіль з проф. Рушчыцам і інш., каб павезьці госьця ў Трокі—паказаць яму хараство „польскае прыроды". Меліся на 4 гадзіну вярнуцца, але... Але ў дарозе машына „папсавалася", і п. Морэль мог вярнуцца ў сваю гасьцініцу ў Вільні толькі **пасьля 6 гадз.**, дый то яго ўжо чакалі таксама гасьцінныя „таварышы" пэпээсы, каб... завязьці на вячэру, уладжаную ў „таварыша" Чыжа (вядомы тым, што некалі „быў" і беларусам!). А як п. Морэлю трэба было канечне выехаць з Вільні ў 9 гадз. 40 м. вечара, дык на гутарку з „меншасьцямі" у англійскага гасьця не хапіла-бы зусім часу....

Але п. Морэль ацаніў „добрыя інтэнцыі" гасьцінных „таварышоў" і... адмовіўся ад вячэры! Затое прыняў беларускага пасла Б. Тарашкевіча, а так-жа прадстаўнікоў літвіноў і даведаўся, што яму трэба было.

Прыпамінаецца падобная гісторыя з прыездам у Варшаву п. Друммонда, сэкратара Лігі Народаў. Таго дык тагачасны міністар загр. спраў п. Сэйда „дакапаў" сваей гасьціннасьцяй. А іменна: на просьбу п. Друммонда даць яму магчымасьць пагутарыць з беларускімі і украінскімі дэпутатамі, п. Сэйда зрабіў у сябе „гарбатку" акурат у той дзень, калі нікога з паслоў у Варшаве ня было, а дзеля „пэўнасьці", каб нават пуыпадкам засядзеўшыся прадстаўнік „меншасьцяў" ня мог туды папасьці, запросіны на гэную „гарбатку" разаслаў... за гадзіну да назначанага часу!

П. Сэйда аказаўся больш спрытным за віленскіх пэпэсаў і свайго дапяў: п. Друммонд так і паехаў з Польшчы, ня бачыўшы тых, з кім хацеў гаварыць. П. Морэль дужа добра зразумеў усю справу і—бачыў тых, каго хацеў, ухіліўшыся ад лішне ўжо назойлівае польскае гасьціннасьці...

Гэтая-ж нафта служыць прынадай для заключэньня гандлёвых дагавораў з Саветамі. Капіталісты калісь думалі сілай штыка праз Калчака, Дэнікіна, Врангеля і другіх захапіць багацьці Савецкіх Рэспублік, але гэта ім не ўдалося, і ўложаны капітал на гэтых адміралаў і князёў прапаў. Пасьля настаў час канфэрэнцыяў, хацелі ўгаварыць, прылашчыць „цёмных і дзікіх", але так сама нічога не ўдалося. А цяпер узяліся за гандлёвыя дагаворы: вельмі-ж ім ужо рупіць тое багацьцё, якое знаходзіцца ў працоўных руках рабочых і сялян. І вось Англія першая рашыла „прызнаць" і „дагаварыцца" і сама не агледзілася, як наклікала на сябе бяду. З аднаго боку ўсе гэтыя гутаркі з чырвонымі дыпляматамі страшна абальшавізілі англійскую рабочую партыю, а з другога—дагавор канцы у канцоў вышаў такі, што ўсе банкіры і капіталісты проста валасы сабе рвуць.

Акалпачаныя капіталісты лішні раз пераканаліся, што з урадам рабочых і сялян няма для іх іншай гутаркі, як гутарка гармат. Але адкрыта выступіць баяцца, бо за плячмі маюць свой пралетарыянт, дык працуюць праз сваіх наймітаў.

Пачалося з Грузіі...

Дармо Савінков пасьпяшыў — мог бы прыгадзіцца.

ат.

Разгром прафэсыянальных арганізацыяў.

(Карэспандэнцыя з Горадні).

Горадня выдзяляецца між другіх беларускіх мест значным разьвіткам фабрычнай прамысловасьці. Есьць тытунёвыя фабрыкі, тартакі, фабрыка сернікаў, водак, сьлясарні і інш. Рабочыя ў пераважным ліку беларусы. На тытунёвай фабрыцы працуюць жыды. Вадаправод, электрычная станцыя, на чыгунцы, пошце, на ўсіх гэтых нэрвах жыцьця старанна падобраны рабочыя каталікі-беларусы, адурманеныя ксяндзамі праграмай т. з. Народ. Парт. Рабоч., якая шкодная і чужая для рабочых. Але-ж трэба адзначыць, што нават і беларусы каталікі, бачучы гібельнае палажэньне рабочага і нічым не апраўдваемыя рэпрэсіі, пачынаюць вызваляцца ад клерыкальна-шовіністычных уплываў. Цяпер самы адсталы рабочы ведае, бо пачуў на сваёй скуры, што малітва і патрыатызм ёсьць аружжа пануючай багатай клясы дзеля ўціску і вызыску рабочых.

А ўціск і вызыск робіцца страшэнны. Нават вядомыя згоднікі пэпээсаўцы ў сваей газэце „Robotnik“ адзначаюць, што за мінулы месяц у Лодзі фабрыканты зрабілі зьніжку на плату агулам бяручы 20 проц., а даражыня ўзрасла да 16 проц. І выходзе, што каму па каму, а рабочаму два камы.

Горадзенскія рабочыя жывуць у вельмі цяжкіх матар'яльных варунках. Некаторым пэнсіі не хапае на адно памешканьне, з якім у Горадні, як і ўсюды ў Польшчы, страшэнна трудна. І дзеля таго па некалькі сем'яў у адных закапурках мучацца ў страшэнных антысанітарных варунках.

Рэч натуральная, што для барацьбы за паляпшэньне свайго эканамічнага быту, як гэта практыкуецца і на цэлым сьвеце, горадзенскія рабочыя арганізаваліся ў прафэсіянальныя саюзы.

Усяго ў саюзах было вышэй 3000 рабочых. Але-ж мясцовая адміністрацыя, баронючы інтарэсы фабрыкантаў і абшарнікаў, узьняла дзікае прасьледаваньне супроць прафэсіанальных рабочых арганізацыяў.

Што Польшча зьяўляецца тыповай паліцэйскай дзяржавай, дык гэта ня навасьць, але, што гэтая „Skrajna kulturalna placówka na Wschodzie“, як піша „Gaz. Warsz.“, карыстаецца самымі някультуральнымі і людаедзкімі мэтадамі барацьбы з рабочымі, дык тут трэба прызнаць, што Польшча пабіла рэкорд сярод усіх гэтых дэмакратычных „placówek“.

Каб разьбіць прафэсіанальны рух у Горадні, дык пачалі рабочых абвінавачываць у камунізьме —гэта так лёгка: таму заплаціць, таго зьбіць, і вось раскрыта камуністычная ячэйка. Ідуць арышты, обыскі, дапросы. Так быў арыштаваны старшыня Рады Саюзаў Мазуркевіч, які быццам-та калісь, недзе меў сувязь з камуністамі. За ім пашлі арышты некаторых сяброў з розных саюзаў — пакуль арыштавана адзінаццаць асоб выдатнейшых працаўнікоў. Нічога компрэмітуючага не нашлі. Ідуць штодзенныя вобыскі па памешканьнях саюзаў і сяброў. Паліцэйскія з выведоўцамі ўрываюцца на сходкі, тэрорызуюць рабочых, закрываюць сходкі без усялякай прычыны.

Асабліва абураючы выпадак адбыўся 14-га гэтага месяца. На сходку саюзу „Ігла“ ў часе паседжаньня з шумам уварвалася 5 асоб цывіляў і бяз дай прычыны пачалі праглядаць дакумэнты ў прысутных, рабіць дапросы, пагрозы, а ў некаторых вобыскі. Жанчыны, з якіх фактычна складаецца гэты саюз, страшна перапалохаліся, бо ніхто ня ведаў, хто гэта так сабе дазваляе рабіць. Урэшце адзін з гэтых пяці страляе ў памешканьні—жанчыны кінуліся ўцякаць, давючы і ранючы адну адну, шмат хто абамлеў, узьняўся крык, плач. Адным словам часіна, якую рабочы не забудзе . Пасьля аказалася, што гэтая заслужаная пяцёрка былі пераапранутыя паліцэйскія агенты.

Пасьля такіх зьдзекаў мала які рабочы адважыцца пайсьці на сходку—сядзіць і чакае, пакуль прыйдуць трасьці яго хату, а яго самога засадзяць за краты. Такім чынам, на радасьць фабрыкантам, усе рабочыя арганізацыі разьбіты, рабочыя стэрарызаваны і гібеюць ад мізэрнай платы, бо за забастоўку ці якое выступленьне адзіным фронтам супраць эксплёататараў грозіць паліцэйская рэпрэсія.

Беларускім паслам на гэта трэба зьвярнуць вельмі сур'ёзную ўвагу. Падаць інтэрпэляцыю гэта трэба, але карысьці з яе для рабочага тое, што гарохам сьцяну прабіць—гэта ня выхад з палажэньня і не паратунак. Трэба бліжэй падыйсьці да горадзенскага рабочага і да Горадні наагул, якая як мо' ніякае іншае места на Беларусі мае столькі беларускага жыхарства. Трэба памагчы ім арганізавацца, наладзіць прафэсіянальны і культурны рух. Падтрыманьне будзе самае шырокае і шчырае, бо цяпер усё здаравейшае і жывое задыхаецца ад самавольнай управы мясцовых кацыкаў.

Паміж іншым ня лішнім будзе сказаць і аб працы П.П.С. у Горадні. На няшчасьце некалькі з пэпээсаў забрыло і ў Горадню ды адкрылі свой клюб, дзе ўся іх праца кладзецца на падтрыманьне добрага буфэту, бо туды, бачыце, заходзяць „pokierzyć“ усе паліцэйскія чыны і тайныя і яўныя. Рабочыя гэты клюб абходзяць, як заразу, хоць свайго прыстанішча цяпер ніякага ня маюць.

Беларускія паслы хай парупяцца, бо праца ў час у колькі разоў спарней. **Ат.**

Савінков № 2...

Не шанцуе Польшчы з яе „прыяцелямі“!..— Толькі што „здразіў“ яе „найвялікшы“ ў кожным сэнсе „прыяцель“, Савінков, а вось „Kur. Por.“ падае, што ў „Известіях“ надрукаваны ліст найбліжэйшага актыўнага памоцніка Савінкова — Івана Фомічова, які разам з Савінковым таксама апынуўся ў Маскве. У гэтым лісьце Фомічов кажа, што ён праз увесь час працаваў, як „агент польскай разьведкі“, ці папросту як **ваенны шпіён**, а, апроч таго, яшчэ і арганізаваў з ахвіцэраў і жаўнераў б. расейскай арміі атрады і банды, якія з польскай тэрыторыі пераходзілі на радавую і там займаліся, як шпіанажам—на карысьць Польшчы, так сама і бандыцкай дзеяльнасьцяй.. Радавая газэта абяцуе ў хуткім часе надрукаваць усе дакумэнты, якія з сабой прывёз Фомічов...

Цікава, што цяпер адкажа на гэтыя дакумэнты і на новую эвэнтуальную ноту Чычэрына мін. Скшыньскі, які улажыў такую мастацкую ноту ў справе нападу на Стоўпцы...

Беларусам вельмі добра знаёмы гэты Фомічов, бо савінкаўскай групе у асобах яго і.. Філософова польскі ўрад даручыў у 1922 годзе ў часе выбараў прадстаўляць **„русское крестьянство“ — на беларускіх „Крэсах“ Польшчы, праводзючы указаных** урадам кандыдатаў гэтага „трудавога крестьянства“, як мін. скарбу Ястшэмбскага ў Бярэсьці і рад калегаў Фомічова з польскай дэфэнзывы... Як ведама, ўся рэдакцыя „эміграцкай“ газэты „За Свободу“, з сваім „благородным“ п. Філософовым на чале, сумленна працавала тады, агітуючы за сьпіскі „Трудового Крестьянства“, выпускаючы адозвы і газэты...

Палітычныя падзеі.

Справа Штэйгера.

17 верасьня даразны суд у Львове ў справе „замахоўца“ Штэйгера, пасьля колькі-мінутнай нарады, вынес прысуд, у якім „прызнаў сябе некампэтэнтным у гэтай справе і перадаў справу сьледчаму судзьдзі“.

Гэта значыць, што „даразнае“ сьледзтва ня высьветліла пытаньня аб віноўнасьці Штэйгера, і ўся справа з даразнага суду перадана звычайнаму.

Надовячы судзьдзі таксама адмовіліся, пад націскам абароны, „іграць сьмерцяй“ 19-ці чалавек у вядомым працэсе аб спробе пабегу з Слонімскага вастрогу. І там таксама справа аддана ў звычайны суд, ня гледзячы на „аргумэнты“ прадстаўніка „дзяржаўнага інтарэсу“.

Напады ў Наваградчыне.

У Наваградчыне на маёнтак Грабаўшчына напалі 8 бандытаў. Напад адбіты зямляўласьнікам, які раніў аднаго бандыта. Паліцыя трапіла на сьлед іншых.

„Dzien. Wil.“ падае, што пад Стоўпцамі ізноў 8 узброеных карабінамі і рэвальвэрамі бандытаў зрабілі напад на шляху да Рубяжэвіч...

Супольныя манёўры.

Як падае Усх. Агенцтва, у „польскім моры“ (каля Гданску) адбыліся супольныя манёўры радавага і нямецкага флётаў. — Польская агенцтва вельмі абураецца гэтай „ваеннай дэманстрацыяй“ на польскіх водах, скіраванай проці Польшчы (?), — асабліва ў часе Кангрэсу Лігі Народаў у справе разбраеньня, і заклікае ўрад — „як у найхутчэйшым тэмпе будаваць уласную збройную сілу на моры“...

Добрая рада! Вось толькі каб „А. W.“ яшчэ і грошы пазычыла на гэтую будову!...

Савінков за працай у ССРР.

Як мы і прадбачылі, Савінков ужо пачаў працаваць у ССРР. Ён пачаў гарачую кампанію ў радавай прэсе, заклікаючы расейскую эміграцыю да вароту ў ССРР.

Перад тым там-жа зьмясьціў рад артыкулаў камісар народнае асьветы, Луначарскі, сцьвярджаючы вялікі літэратурны дар Савінкова і выражаючы надзею, што Савінков выкарыстае гэтыя сваі таленты на дабро рабоча-сялянскіх Рэспублік. Пішуць таксама, што Савінкову заказана ўрадам напісаць падробныя ўспаміны аб усім, што ён перажыў, як вораг Радавай Расеі...

Сталін-Джугашвілі — на ўсьмірэньне Грузіі.

На Каўказ — на ўсьмірэньне паўстаньня — пасланы з вынятковымі паўнамоцтвамі сябра ВЦІК Сталін, па паходжаньню — грузін, найляпей знаёмы з Каўказам.

З Вены падаюць, што паўстаньне на Каўказе вельмі заінтэрэсавала Турэччыну.—Кемаль-паша асабіста прыехаў на каўкаскую граніцу. Увесь Каўказ—у вагні паўстаньня. Радавы флёт ідзе на Батум. 5 верасьня паўстанцы ўзялі Тыфліс, але пасьля ён узят назад бальшавікамі.

Весткі аб паўстаньні, якія йдуць з Нямеччыны і Францыі, рэзка супярэчны.

Урад ССРР не згаджаецца на палюбоўны суд.

Радавая прэса надрукавала паўафіцыяльны камунікат аб тым, што радавы ўрад ня згодзіцца ні на пасрэдніцтва, ні на палюбоўны суд Лігі Народаў у справе Грузіі.

Галоўнае камандаваньне ўсей акцыяй проці Грузіі мае атрымаць Троцкі.

Прызнаньне Францыяй ССРР.

Францускі ўрад пастанавіў зараз-жа прызнаць ССРР,—яшчэ перад заключэньнем таргавага дагавору. Як ведама, камісія для апрацаваньня справы ўжо працуе. Зараз-жа пасьля акту прызнаньня ў Маскву будзе паслана спэцыяльная дэлегацыя для заключэньня таргавай умовы.

Радавы пасол-кабета ў нарвэжскага караля.

Вялікую сэнсацыю зрабіла візыта радавага пасла пані Коллонтай да нарвэжскага караля. Калі яна ехала ў каралеўскай карэце, дык масы народу зрабілі ей авацыю.

Проці англа-радавага дагавору.

Як падае газэта „Times“, усе торговыя палаты Англіі, апрача аднэй, адкідаюць англа расейскі дагавор.

Абаронны саюз Кітаю з ССРР.

Паміж урадамі Кітаю і ССРР падпісаны дагавор аб узаемным падтрыманьні ў выпадку інтэрвэнцыі эўрапэйскіх войск у кітайскія справы. Адбылося паседжаньне кітайскага габінэту, на якім пастаноўлена асудзіць думку ўмяшацельства дзяржаў у справы Кітаю і—рашуча адмовіцца ад іх прапазіцыі склікаць „канфэрэнцыю дзеля кітайскіх спраў“...

Нацыянальны рух у Кітаі пашыраецца, захопліваючы ўсё новыя раёны.

Сьвяты ў ССРР.

Рада Народных Камісараў зацьвярдзіла гэткі сьпісак сьвятаў, у якія будзе спынена ўсякая праца ў урадовых установах ССРР,—у таргоўлі і на фабрыках: 1 студзеня—Новы Год, 21 студз.—дзень жалобы па Леніне, 22 студзеня—угодкі рэвалюцыі 12 сакавіка—ўпадак манархіі, 18 сакавіка — дзень Парыжскай Камуны, 1 траўня—міжнародавае сьвята пралетарыяту, 6 ліпня—прыняцьце Радавай Канстытуцыі, 7 лістапада—рэвалюцыя камуністычная. Апроч гэтых урадовых сьвят, можна веруючым сьвяткаваць па 2 дні на Каляды і Вялікдзень і. адзін дзень на Тройцу.

Страшэнныя страты.

З Масквы падаюць, што паўстанцы запалілі вялікія крыніцы газы ў Баку. — 35 крыніцаў гарыць. Некаторыя з іх давалі па 100 тоннаў газы ў дзень!

Напад на румынскую тэрыторыю.

ПАТ падае:

Прыбыўшая на маторнай лодцы з расейскага ўзьбярэжжа бальшавіцкая банда напала на Катарбунор і Мікалаеўку. Румыны хутка прымусілі нападаўшых да адступленьня.

Забойствы і забурэньні ў Баўгарыі.

У Баўгарыі забіты ў апошнія дні тры выдатнейшыя дзеячы македонскай аўтаномнай думкі, з якіх адзін—пасол Баўгарскага Парляманту.

У Баўгарыі барацьба разгараецца.

Югаслаўскія газэты падаюць, што ў баўгарыі разруха пачалася нават каля самай сталіцы Софіі.

Па ўсей Баўгарыі—жалоба па забітым павадыру македонскіх незалежнікаў Александраву. Барацьба македонскіх партыяў з забойствам выдатнейшых павадыроў на абедзьвюх старонах яўна падтрымліваецца з Белграду.

Як падае італьянская прэса, у Баўгарыі ўведзена асаднае палажэньне. У Сруміцы ідуць запраўдныя бітвы між прыхільнікамі Александрова і Афанасьева.

Ваенныя меры Югаславіі.

У зьвязку з здарэньнямі ў Баўгарыі югаплаўскі ўрад загадаў прыняць меры да абароны саўдзённай граніцы (з Баўгарыяй).

„Kur. Por.“ падае, са слоў свайго карэспандэнта, быццам баўгарскія здарэньні правакуюцца з Белграду...

У справе разбраеньня Даніі.

Дацкі ўрад, у зьвязку з праектам разбраеньня, пачаў перагаворы з англійскім урадам аб заключэньні абароннага саюзу. Па думцы гэтага саюзу абарону Даніі бярэ на сябе англійскі флёт, для якога будуць, як для свайго, адчынены ўсе порты Даніі.

Палажэньне Муссолініі пагаршаецца.

Народна-каталіцкая партыя (так званыя „пополяры“) пастанавіла перайсьці да апазіцыі.

Трасеньне зямлі ў Эрзэруме.

У раёне Эрзэрума (ў Турцыі) страшэннае трасеньне зямлі. Зруйнаваны 102 вёскі; лічба ахвяраў даходзіць да некалькіх сотняў душ. Матар'яльныя шкоды аграмадныя.

Эвакуацыя гішпанскіх войск з Марокко.

Англійскія газэты падаюць, што гішпанскае камандаваньне рыхтуецца сьпешна да поўнай эвакуацыі сваіх войск з Марокко. Паводле карэспандэнтаў гэтых газэт, гішпанская армія так здэмаралізавана, што пакінуць яе на тых самых пазіцыях вельмі небясьпечна.

Палажэньне ў Ягіпце.

У Ягіпце палажэньне яшчэ больш заблуталася ад таго, што ў справу ўваходзіць новы, дый вельмі рызыканцкі дзеяч. Італьянскі ўрад пастанавіў заняць аружжам тыя правінцыі, якія ён лічыць належачымі да Трыполітаніі, якую ён—па англійскай парадзе—калісь яшчэ перад вайной — (у часе вайны з Турэччынай) — захапіў аружнай сілай...

Сэсія Лігі Народаў.

Варункі з боку Нямеччыны яе ўступленьня ў Лігу Народаў.

Нямеччына, добра разумеючы, насколькі Англіі і Францыі выгадна яе „прыняцьце“ ў Лігу Народаў, зусім ня хоча прыняць гэта, як нейкую „ласку“ ці „ўступку“ ёй, але з свайго боку ставіць пэўныя варункі свайго ўваходу ў Лігу.

Гэтыя варункі — вось якія: Нямеччыне павінна быць гарантавана аднолькавае з іншымі вялікімі дзяржавамі палажэньне ў Лізе, і ад яе ня будуць вымагаць, каб яна ізноў, цяпер ужо дабравольна, прызнала, як Вэрсальскі Трактат, таксама і сваю выключную — віну і адказнасьць за выбух Вялікай вайны...

Ведама, што гэтае апошняе — і Трактат і віну нямецкія дэлегаты на Мірнай Канфэрэнцыі прызналі сваімі падпісамі, але нямецкі парлямант заявіў, што гэта зроблена толькі пад прымусам пераможцаў...

Брайтшэйд, аб „мірнай“ зьмене польскіх граніц.

Як ведама, у Жэневе сядзяць амаль ня ўсе галоўныя палітыкі Польшчы—як з правіцы, таксама і з лявіцы, працуючы разам з міністрам Скшыньскім на карысьць Польшчы, галоўным чынам—даказываючы карэктнае, „ідучае шмат далей, як вымагаюць Трактаты, трактаваньне польскім урадам нацыянальных меншасьцяў“...

І вось, вельмі няпрыемным для гэтай „польскай калёніі“ ў Жэневе здарэньнем зьявіўся рэфэрат вядомага сацыяліста Брайтшэйда — аб варунках польска-нямецкага паразуменьня... Група пэпэсаў з Недзялкоўскім на чале выразілі „моцнае зьдзіўленьне“ тым, што іх нямецкі „таварыш“ прапануе „мірнае і прыязнае паразуменьне Польшчы з Нямеччынай аб зьмене заходняй граніцы Польшчы“, што зьяўляецца ўступным варункам уваходу Нямеччыны ў склад Лігі Народаў...

„Robotnik“ прадаўжае ў Варшаве гэтую жэнеўскую палеміку польскіх і нямецкіх „таварышоў“.

Можам дадаць, што якраз наша газэта ўжо больш году заўсёды паўтарае, што, калі няможна, дзякуючы сучасным адносінам паміж „Заходам“ і „Усходам“, інакш, як праз вайну, уладзіць ужо надоўга і трывала справу ўсходніх граніц Польшчы, дык заходнія можна зусім бязкроўна—мірна і „прыязна“, як даводзіць цяпер Брайтшэйд (дый не адзін ён ужо!),—„стабілізаваць“ — бяз ніякай вайны—пры пасярэдніцтве Лігі Народаў, ці як небудзь інакш, абы толькі на гэта згадзілася Францыя, якае трымае „польскую вайну“ ў сваей кішані...

Камітэт 12.

Камісія 12 даручыла свайму старшыні мін. Бэнэшу апрацаваць пратакол аб праектах арбітражу і ўмовы аб узаемнай гарантыі міру і бясьпечнасьці. Спэцыяльны націск зроблены камісіяй на апрацаваньне так званых „санкцыяў“, ці караў, якія і як павінны тасавацца да дзяржавы, прызнанай напаўшай.

Як ведама, іншая камісія прыняла азначэньне „напаўшай“ дзяржавы паводле амэрыканскага праекту: напаўшай лічаць тую старану, якая адмаўляецца ад палюбоўнага суду (арбітражу).

Праца камітэту 12.

„Камітэт 12“ закончыў працу над узгадненьнем усіх спрэчных паглядаў у справе арбітражу і санкцыяў. Быццам усе пытаньні вырашаны „ў духу англа-францускага паразуменьня“, (якога, як мы ведаем, у запраўднасьці няма). Старшыня камітэту заявіў прадстаўнікам прэсы, што „палітычная цэласьць дзяржаў, уцягнутых у вайну, будзе захавана, прычым напаўшая дзяржава павінна будзе плаціць адшкадаваньні і пакрыць ваенныя выдаткі (нават, калі пераможа?!).

Адразу відаць, насколькі тэорэтычнымі зьяўляюцца тыя „стылістычныя практыкоўкі“, якімі займаюцца камісіі Лігі, пакуль у ёй няма паловы вялікіх дзяржаў сьвету!..

„Эвакуацыя“ акупаваных тэрыторыяў Нямеччыны.

Зычлівае для Францыі Польскае Тэлеграфнае Агенцтва стала падае аб тым, як сумленна францускі ўрад выпаўняе умоўленую ў Лёндоне эвакуацыю нямецкай тэрыторыі. Апошняя тэлеграма падае, што „францускія войскі ў раёнах Дортмунду, Бохума і Гельзэнкірхена энэргічна рыхтуюцца да эвакуацыі“.

Але-ж вось што падае „Украінські Голас“,— відаць, з нямецкіх крыніц.

„Францускія нацыяналісты, а перадусім—генаралы ідуць выразна процi лёнданскіх пастановаў. У гэтым адкрываецца запраўднае аблічча Францыі, якая абыходзіць усякія дагавары і пастановы, ды яшчэ мае настолькі сьмеласьці, што закідае другім нарушэньне ўмоваў і Трактатаў!.

„Справа ў тым, што Францыя абязалася ў Лёндане да 1 верасьня вывязьці сваі войскі з правага берагу Рэйну,—з места Дортмунду. Эрыо падпісаў аб гэтым у Лёндане ўмову. Але—ў Парыжу на гэтае не згадзіліся ані... Пуанкарэ з сваімі магутнымі нацыяналістамі, ані—яшчэ больш магутныя ў сучаснай мілітарыстычнай Францыі генаралы... І вось, гэтыя генаралы, зусім ня слухаючы паўнамоцнага францускага ўраду, выдалі камунікат, што яны не забяруць свайго войска з Дортмунду, але застануцца ў гэтым раёне яшчэ можа да 10 тыдняў... „Вось як выкручываецца з сваіх абавязкаў па ўмовам тая самая „ляяльная“ Францыя, што гэтак па рыцарску стаіць на старожы Трактатаў..., якія для яе карысны!

Газэта падае, што ня толькі Нямеччына страшэнна абурана на гэткае наступаньне Францыі, тым больш, што рэпарацыйная камісія прызнала яе поўную ляяльнасьць, але—што Англія і Італія —рашуча ўступіліся за Нямеччыну і выступілі на агульным Сабраньні Лігі Народаў з пратэстам і ў абароне Нямеччыны.

Вельмі цікава, ці здалее паўнаўладны францускі прэм'ер падцягнуць сваіх генералаў, ці ўступіць нацыяналістам?

Цікава, што аб гэтым сусьветным скандале польская прэса і агенцтвы—як вады ў рот набралі: ані гугу!

Рэвалюцыя у Кітаі.

У Пэкіне аб'яўлена асаднае палажэньне і — мабілізацыя 60 тысячаў войска. Манчжурская армія шпарка пасоўваецца ў напрамку Пэкіна,

У Пэкіне і сярод пэкінскага „цантральнага“ ўраду—запраўдная паніка з прычыны блізкага штурму гораду арміяй Чанг-Со-Ліна...

Галоўны камандзір пэкінскай арміі Ву-Пэй-Фу канцэнтруе сілы дзеля контр-атакі і абароны сталіцы...

У Пэкіне адбылася канфэрэнцыя ваенных і цывільных уладаў у справе абароны.

Падаюць, што каля знамянітага „кітайскага муру“ ідзе страшэнны бой паміж пэкінскай і манчжурскай арміямі. Манчжурская армія перамагае.

Хатняя вайна у Арабіі.

У Арабіі таксама, як у Кітаі, выбухнула „хатняя вайна“, якая таксама мае мэтай вызваленьне з-пад панаваньня англійцаў.

Як ведама, у рэзультаце Вялікай вайны на ўсю Арабію атрымала „мандат“ Англія, якой гэты вялізарны край патрэбны, паміж іншым, як сухапутны шлях у Індыю, ня лічучы яго ўласных вялікіх багацьцяў.

Каб лягчэй было панаваць над краем, Англія, як ведама, падзяліла яго на 4 часткі, якім дала некаторую „самастойнасьць“...

Гэтыя „дзяржавы“ — **Гэджас**, з сьвятым для магамэтан местам Мэккай, **Мэсапатамія**, з багацейшымі крыніцамі газы ў Мосулю, — **Транс-Іорданія** — на ўсход ад Палестыны, за ракой Іорданам; і — **Палестына**. Каб мацней і больш „канстытуцыйна“ трымаць у сваіх руках насяленьне, англійцы „зрабілі“ для яго паслушнага сабе караля — Гусэйна, якога, аб'явіўшы каліфам („аўтакефальным мітрапалітам...“) усіх арабскіх магамэтан, пасадзілі на трон у Гэджасе, а двух яго сыноў — у Мэсапатаміі і Транс-Іорданіі. Як ведама, у Палестыне „пануе“ Высокі Англійскі Камісар...

Дык вось, арабы страшэнна абураны на гэткае фальшаваньне Англіяй іх самастойнасьці і пагражаюць на ладжаным усемусульманскім кангрэсе (праз год) у Каіры (ў Ягіпце) — выбраць сабе іншага каліфа. Асабліва абурае арабаў палітыка Англіі ў Палестыне, якую Англія зусім аддала жыдом. Каліфу Гусэйну закідаюць здрадніцкае маўчаньне аб усім гэтым перад англійскім урадам...

І вось, на гэтым фоне пачала рыхтавацца акцыя нацыянальнага вызваленьня. Але магчыма, што сучаснае выступленьне „вагабітаў“, якія пайшлі ў паход на Мэкку з вельмі нязначнымі сіламі, папросту справакавана Англіяй, каб лягчэй зьліквідаваць паўстаньне.

У Арабіі пачалася запраўдная вайна паміж каралямі Фэйсулам і Гусэйнам, з якіх апошні зьяўляецца, як мы ведем, „прыхільнікам“ Англіі..

Францускія ваенныя ўлады ў Сірыі атрымалі ад свайго ўраду загад прапускаць англійскія атрады, ідучыя на абарону Мэккі.

У бліжэйшыя дні спадзяюцца ўзяцьця Мэккі (з гэтага відаць, шта англійская справа стаіць дужа дрэнна, бо англійска-арабскі кароль Гусэйн сядзеў якраз у Мэццы. — *Р.*).

ХРОНІКА.

Яшчэ канфіскацыя! № 42 „Сына Беларуса“ з 19 вэрасьня г. г. сканфіскавала паліцыя па загаду камісара ўраду на м. Вільню, п. Вімбора. Прычына канфіскацыі ня выясьнена....

Беларускія дэлегаты на міжнародавым зьезьдзе студэнтаў. На зьезьдзе ў Варшаве ёсьць два дэлегаты беларускіх студэнтаў, якія стварылі нядаўна сваю нацыянальную арганізацыю Заходняе Беларусі і Эміграцыі. Гэта — студэнты з Прагі Чэскай: Уладзімер Жылка і Клімовіч.

Беларускія дэлегаты, таксама, як і украінскія, адмовіліся карыстацца польскай гасьціннасьцю: кватэрай, абедамі, тэатрамі,—і прыймаць учасьце ў банкетах і іншых урачыстасьцях з увагі на варожыя адносіны Польшчы да нашага студэнцтва, для якога зачынены дзьверы польскіх унівэрсытэтаў.

Радашкоўская васьмі-клясовая беларуская гімназія шырыцца і ўмацовывацца.

Паступіла да гэтага дня 50 новых вучняў, найбольш дзеці сялян і сельскай інтэлігенцыі.

Адчынена прыгатаваўчая кляса, куды наплываець многа дзяцей. Дзякуючы адсутнасьці беларускіх пачаткавых школ, гімназія ўсё-ж такі йчшэ ня маець нармальнага прытоку вучняў.

Гімназія займаець 2 дамы на 14 пакояў. У галоўным будынку (быўшым доме старасьвецкага гараднічага з калёнамі і садам да ракі) месьцяцца старшыя клясы.

Гэты дом гімназія адрэмантавана, на рэмонт далі дапамогу: кс. пасол Станкевіч — грашыма, сэнатар Уласаў даў дошчак, п. Сніткова — бярвеньняў, п. Поржэцкі — 4 кубы драў. Усё беларускае грамадзянства памагае, чым можа, і гімназія маець вельмі добрае памешканьне.

Пры гімназіі адкрыты інтэрнат.

А. Пшчолка. Наш рэвальскі карэспандэнт паведамляе нас, што ў Рэваль (Талін— у Эстоніі) прыехаў з Віцебска вядомы беларускі пісьменьнік А. Пшчолка, аўтар чысьленых народных апавяданьняў, гумарыстычных маналёгаў і т. п.

Аб новым стылю. Апублікавана „архіпастарскае пасланьне“ арх. Хведоса, у якім той падае, што „Сабор“ япіскапаў у Пачаеве, які сьпярша „благаславіў“, па загаду польскага ўраду, увядзеньне новага стылю, цяпер, калі народ у шмат мясцох рашуча адмовіўся падпарадкавацца гэтаму загаду,—ізноў „благаславіў“ паварот да старога стылю. Калі дзе насяленьне хоча сьвяткаваць сьвяты па старому стылю, дык сьвяшчэнікі павінны служыць у царквох, і паліцыя ня мае права забараняць і наагул умешывацца ў гэтыя справы. Трэба толькі, каб афіцыяльна сьвяткавалі тыя-ж самыя сьвяты і па новаму стылю!..

Але-ж гэтак будзе яшчэ вялікшы „саблазн“, бо — цяпер у праваслаўных будзе па двое Каляд, па два Вялікадні і т. далей.

Разумная ўлада заўсёды напярод так ці інакш пытаецца ў народу, як ён аднясецца да тэй ці іншай навіны; тады ня прыходзіцца ўхіляць гэтых навін пасьля бунтаў процi іх.

Рэарганізацыя праваслаўнай сэмінарыі. У сераду Куратар Віленскага вучэбнага округу адведаў архіяпіскапа Хвядоса, з якім меў гутарку аб рэарганізацыі духоўнай сэмінарыі. Ведама-ж, што толькі цікавіць польскага Куратара,—каб навука шла папольску... А тымчасам у клясах аказываецца ўсяго па некалькі вучняў, бо ў „польскую“ сэмінарыю беларусы-праваслаўныя аддваць дзяцей ня хочуць....

Арышты ў Пінску. Па даносу нейкага правакатара паліцыя зрабіла ў пачатку верасьня шмат вобыскаў сярод мяйсцовых работнікаў. Арыштаваны каля дзесяці чалавек.

Падзяка. Урад Беларускага Навуковага Таварыства дзякуе кс. Годлеўскаму за прысланыя для Музэю ім. Ів. Луцкевіча 3 срэбныя талеры і 7 шастакоў.

У Беларускім Прытулку ў Горадні, каторы ужо другі год, як адабраны адміністрацыяй ад Беларускага Камітэту, 7 г. м. ўтапіўся ў клязэтнай яме Паша Зеньчук, 4 гадоў. Няшчасьце здарылася дзякуючы недагляду. Цікава тое, што адміністрацыя заўважыла адсутнасьць хлопчыка толькі на другі дзень.

У зьвязку з гэтым горадзенцы вельмі нездаволены прытулковай адміністрацыяй, сілай накінутай горадзенскім староствам. Вельмі абураецца жыдоўская і нават польская прэса.

Весткі з вёскі.

Пасьля мітынгу.

М Крынкі. Горадзенскага пав.

Выступленьне беларускага пасла Валошына шмат нарабіла клату мясцовай паліцыі. У самым мястэчка, а то і па вёсках раз'езджаюць паліцыянты і усё дапытываюць і пішуць пратаколы, аб чым казаў пасол. Зловяць чалавека на вуліцы ды давай яго спавядаць: што казаў п. Валошын? А можа так казаў—прызнайся.

Толькі-ж дарма яны гарцуюць па нашых вёсках і перабіваюць працу занятым людзям. Сяляне хоць і ведаюць, што іх выбраньнік нічога праступнага не казаў, аднак лічаць лепшым замаўчаць—хай бяда сьпіць.

2-08605

— Пачалі пісаць, дык мусіць ужо сьпішуць у расход і Валошына так, як сьпісалі Барана, Каліноўскага, Якавюка,—кажуць сяляне і з затаёнымі думкамі чакаюць наступных выбараў у Сойм.

Антось.

Пасольскі мітынг.

м. Шаркоушчына.

На 11 верасьня г. г. мы сабраліся праслухаць прамовы паслоў з „вызваленьня“. Аб гэтым паведамляла газэта „Wyzwolenie Ludu“, а таксама і п. Адамовіч, які мітынгаваў у Іодах і абяцаўся быць тут.

Праўда, гэты „пролетары“ з залатымі зубамі ня дужа падабаецца людзям сваей брахнёй аб беларусах і беларускіх паслах, ну, але асоба „нетыкальная“, дык няхай плявуздаець. Акрамя таго, ён мае так многа бруду ў сабе, што залівае ім нават і сваіх быўшых таварышоў па партыі — Баліна і Шакуна. Адказываючы на запытаньне сялян у Іодах, дзеля чаго тыя вышлі з „вызваленьня“, ён брахаў, што напэўна дзеля таго, што іх перакупілі. Відаць, урадзіўся канёк з лысінай, дык і здохне з ёй.

Але, на шчасьце, ня ждана й не гадана, замест п. вызваленцаў прыехаў наш пасол Мятла. Чутка аб гэтым зразу абляцела ўвесь рынак. Сяляне вялізарнай грамадай абступілі пасла і з вялікай увагай і зацікаўленасьцю выслухалі 2-х гадзінную прамову. Ня было ні брудных лаянак, ні абгавораў. Разьясьняліся законы „языковыя“, патрэба асьветы і дамаганьня сваіх школ, выяснялася зямельнае пытаньне. Шчыра дзякавалі сяляне паслу за прыезд і прамову і прасілі часьцей прыяжджаць, каб разганяць той чад, які пускаюць п. п. Адамовічы.

Шаркаўшчанін.

Цёмная справа.

м. Глыбокае.

2 верасьня г. г. а гадз. 7 веч. да грамадз. Яна Адамовіча, які жывець на Беразьвецкім шляху 1/2 в. ад Глыбокага, прышоў паліцыянт, прозьвішча і нумару якога пакуль-што не ўдалося ўстанавіць. Па нейкіх 10 мін. размовы ў хаце пачуўся крык, на які і пабегла жонка Адамовіча. На сустрэчу ей сьпешным крокам ішоў паліцыянт. У хаце знайшла яна на падлозе няпрытомнага мужа, які праз 2 гадз. і памёр. Пачалося сьледзтва. Павятовы д-р сьпяршa казаў, што памёр А. ад удару ў вісок нечым цьвёрдым, а ўрадовая камісія ўсё зваліла на „сэрца“. Мы-ж, суседзі, добра ведаем гэтае „сэрца“, але маўчым, бо хто знае, можа і да кожнага зьявіцца такі „спэцыяліст“ па сардэчных справах.

Сусед.

Пераходзьце на хутары!

м. Ікажна, Дзісенсказа пав.

Ці ёсьць гдзе горшае жыцьцё, як у нашым нібыто „мястэчку“ Ікажні? Ад скасаваньня паншчыны ў 61 годзе лік жыхараў павялічыўся ў колькі разоў, зямля засталася ў тэй самай меры, як і тады, спосабы-ж жыцьця й працы на зямлі засталіся тыя самыя, калі ня лічыць уведзеных плугоў замест даўнейшых сохаў ды жалезных баронаў замест даўнейшых драўляных. Сталася цяперака тое, што на сваім полю ікажэнец ня мае гдзе высячы хварасьціны на плот, скаціна што лета галадае ад нястачы пашы, ураджаі зьменшыліся да таго, што часам ад насеўку астаецца хлеба менш, чым пасеяна і г. д. Агульная беднасьць абхапіла ўсіх жыхараў мястэчка, людзі зьмізарнелі ня толькі целам, але й духам. Яскравы прыклад гэтаму даюць апошнія тыдні жыцьця ікажэнцаў.

Знайшліся ў нас некалькі чалавек, што рашуча захацелі зьмяніць сваю долю на лепшае. Убачылі яны, што ратунку ніскуль нам не спадзявацца, трэба самым брацца за паляпшэньне свайго быту. На прырэзку зямлі надзеі няма, люднасьць расьце, прамысловасьці ніякай. Калі дрэнна жывецца нам, што-ж будуць рабіць нашыя дзеці? Калі немагчыма павялічыць сваю зямлю ў шырыню і ў даўжыню, трэба яе павялічыць у глыбіню, гэта ёсьць ляпей абрабляць яе, каб яна дала большыя ўраджаі. А зрабіць гэта можна толькі будучы поўным гаспадаром на сваей зямлі. Вось і ўздумалі некаторыя з нашых жыхараў, што найлепшы выхад з бяды ёсьць пераход на хутары ўсяму мястэчку. Запрапанавалі яны ўсяму хлебаробнаму люду гэты спосаб. Спачатку дужа многа з гаспадароў згадзіліся на гэта, а як прыйшлося да аканчальнага пастанаўленьня на паперы, дык большасьць адхінулася ад гэтага, як ад якой бяды. Пачуліся галасы, што дарага пераносіць на хутары будоўлю, што не пракорміш тагды й гэтай самай скаціны, што й так апрыкрылі ўсялякія падаткі, а тагды трэба плаціць яшчэ й зямлямеру, дый — стыдна сказаць — знайшліся і гэткія, што ў сур'ёз падазраваюць пачынальнікаў справы пераходу на хутары, быццам яны хочуць выразаць сабе лепшыя кавалкі. І справа тым часам засталася нявырашанаю.

Праціўнікі пераходу на хутары ня далі ані воднага сур'ёзнага доваду супраць пераходу. Усе гэтыя людзі, відаць, занадта ўпадабалі тое балота, у якім выгадаваліся і з якога яны ніяк ня хочуць вызваліцца. Яны забываюцца, што за 20 — 25 апошніх гадоў усё мястэчка згарэла цалком аж два разы, каб жа гэта было на хутарах, то згарэла-б толькі якіх 10 хатаў; вось ужо гэта адно паказывае, што нечага баяцца пераноскі будоўлі, бо лягчэй перанясьціся, чым згарэць, а мы-ж гарэць дужа любім. Другое, што на хутары будзе жыць яшчэ цясьней, таксама ня слушна, бо на хутары можна карову трымаць на прывязі на папарным полі, а поля гэтае можна засеяць канюшынай; карова гэткая будзе варта пэўне трох кароў цяперашніх! Зямля-ж ад лепшай вырабкі, ад правядзеньня равоў, гдзе гэта патрэбна, дасьць пэўне большы ураджай, чым дае цяпер на вузенькіх шнурках, на якіх ані запашаш, як табе хочацца, ані засееш, ані скосіш, ані сажнеш, ані звозіш, як табе трэба. А колькі напрацуешся за летні дзень, бегаючы з канца ў канец поля, а здабудзеш усяго ручкі сена. Малазямельныя, што маюць запашкі, баяцца, што ім некуды будзе дзявацца. Быццам ім ня будзе запашак хутарскіх? Яшчэ выгаднейшыя, чым шнуравыя.

Адным словам, ані воднай важкай прычыны ня можна выдумаць проці пераходу на хутары, а ўсё гаворыць за тое, што гэта ёсьць цяпер адзіны выхад з нашага цяжкага палажэньня. Калі мы самі ня сходзім да галавы па розум, дык за нас ніхто ня стане думаць; і калі мы самі сабе не дадзём рады, дык прападзём.

Трэба быць ня толькі працавітым, але й думаючым. Мы дайшлі да таго, што ўжо гінем, што нам няма гдзе павярнуцца. Трэба раз сабе сказаць, што гэтак жыць нельга, што новыя формы жыцьця мусяць замяніць старыя. Калі-ж будзем спакойна сядзець у балоце й чакаць збаўцы, які нас выцягне, дык пакуль яго дачакаемся, балота нас засмокча.

Скіньце-ж, гаспадары, старасьвецкія прывычкі й пагляды, перастаньце слухаць баб і сьмела вазьміцеся тварыць лепшую будучыну для сябе й сваіх дзяцей, каб яны калі небудзь не назвалі вас дрэнным імем за вашае „пусьці — паваlюся“.

Свой.

Самавольства.

гм. Сталавіцкая, пав. Баранавіцкі.

У нас здарыўся такі выпадак. Дня 17 прошлага месяца ў вёсцы Вялікая Колпеніца было гуляньне, на каторае прыйшлі жаўнеры з Баранавіч. Жаўнеры былі п'яныя і пачалі бойку, якая пачалася аб музыканта. Вайсковыя хацелі адабраць музыканта, катораму мяйсцовыя хлопцы заплацілі, а тыя не даваць. Тады вайсковыя пачалі страляць з рэвальвэраў, пабілі некалькі хлопцаў. Здаецца, дасталася аднаму і вайсковаму.

Мы, старэйшыя, думалі, што на гэтым і скончыцца, але ня тут тое было.

19 а гадз. 5 раніцы прышла жандармэрыя і заарыштавала 9 чалавек, якіх завялі на гаўптвахту, і тут пачалося „бадане“. Ды так „бадалі“, што людзі папухлі... І гэта рабілася не на пастарунку, а ў гарнізоннай гаўптвахце!

Пабітыя: Сьцяпан і Аляксандр Васілевічы, Мікалай, Аляксандр, Андрэй і Іван Остро́гі, Аляксандр і Самуіл Карачы і Андрэй Дзядовіч.

У гэтай справе мы зьвярнуліся да пасла Ф. Ярэміча і сэн. А. Назарэўскага.

Тутэйшы.

У страха вочы велікія.

(З Косаўшчыны).

У жніўні месяцы ў Косаўскім павеце, Палескага ваяводзтва, здарыўся такі выпадак.

Недалёка ад ст. Івацэвічы пані з маёнтку N ехала ўначы каля гадзіны 11 да знаёмых. Раптам убачыла начлежнікаў, якія пасьвілі коні і распалілі агонь, каб пагрэцца. Але пані здалося, што гэта бандыты, дык сказала хурману завярнуцца і ехаць дамоў.

Начлежнікі, убачыўшы, што пані ўцякае, пачалі крычаць; а адзін хлапчук меў пры сабе гільзу ад патрона, насыпаную серкаю і салетраю, як гэта робяць звычайна пастушкі, дый хлопнуў т. е. выстраліў.

Тады пані ўжо і зусім упэўнілася, што гэта бандыты! Прыехала дамоў ды зараз праз тэлефон да старасты.

Староста да ваяводы, і — хутчэй **карацельную экспэдыцыю!**

Прыехалі з ваяводзтва камісар, інспэктары, сам кам. Самковіч дый уся паліцыя амаль не з усяго ваяводзтва і давай рабіць аблаву на бандытаў!

А такіх бандытаў на другую ноч знайшлі вельмі многа, бо амаль што не з усякай вёскі езьдзяць на начлег!

Паліцыя прыходзіць да начлежнікаў: вы адкуль? вы хто такія? дакумэнты вашыя? „довады асабістыя?“ А ведама ў нашых беларусаў „довадаў асабістых“ няма, бо ім не выдаюць. Вось, раз довадаў няма, значыць — „вы бандыты!“, ды давай іх кольбамі ды на пастарунак! За адну ноч былі пабіты многа людзей. Некалькі людзей скавалі дый павезьлі, а некаторым прыкладамі надавалі дый пусьцілі...

Пабіты: з вёскі Углевічы — Дзямян Прымак, Павал Осіпік, Мікалай Валюк і іншыя.

Потым камандант з ваяводзтва высьвятліў, што гэта не бандыты, і адклікаў карную экспэдыцыю. Але, пакуль яе адклікаў — то нам, беларускім сялянам, паліцыя робры палічыла...

Падарожны.

Культурнае жыцьцё у Радавай Беларусі *)

Насьценная газэта.

Цяпер насьценных газэт у Радавай Беларусі вельмі шмат. Кожны завод, майстэрня, клюб мае свае насьценныя газэты. Кожная школа, розныя ўстановы, як грамадзкія, так і вайсковыя — выдаюць свае насьценныя газэты. Тое самае па паветах і валасьцёх.

Кожная з гэтых газэт паказвае добрыя і кепскія бакі жыцьця таго калектыву, які выдае газэту.

Такія насьценныя часопісі, апрача ўсяго, зьяўляюцца першапачатковай школай для карэспандэнтаў і для пачынаючых маляроў, якія даюць ілюстрацыі к тэксту.

А калі мы дададзім да гэтага пачуцьцё грамадзкасьці, цягу да калектыву, што разьвівае такая газэта, як праз супрацоўнічаньне ў ёй, так і сярод яе звычайных чытачоў, дык можна уявіць сабе тую аграмадную вагу, якую мае такі орган сярод шырокіх працоўных мас. У БСРР такія газэты выдаюцца на розных мовах: беларускай, жыдоўскай, расейскай і польскай. Часам пішуцца яны ад рукі, а часам на пішучай машынцы.

Гэтыя газэты чытаюцца з зацікаўленасьцю. Яны вельмі жывыя па складу матар'ялу. Бываюць удачныя і з літаратурнага боку.

100.000 беларускіх буквароў.

Беларускае дзяржаўнае выдавецтва надрукавала к пачатку школьнага году 100.000 беларускіх буквароў, 15.000 экз. хрыстам. „Родныя Шляхі“; 15.000 экз. хрыстам. „Роднае Слова“.

Перадрук Гісторыі беларускае Літэратуры Гарэцкага.

Беларускае дзяржаўнае выдавецтва друкуе у значным ліку экз. Гісторыю беларускай літэратуры Гарэцкага.

Курсы пазашкольнае асьветы.

Нядаўна у Менску зачыніліся курсы працаўнікоў пазашкольнае асьветы. Курсы скончылі 60 чалавек, з якіх беларусаў 45, — рэшта расейцы, палякі і жыды. Курсы мелі заданьнем падрыхтаваць працаўнікоў для вясковых хат-чытальняў і народных дамоў, якія побач з беларускаю школаю зьяўляюцца культурнымі асяродкамі на вёсцы. Адпаведна гэтаму быў зроблены падбор лектароў. На курсах выкладалася: беларусазнаўства, палітычная грамата, каапэрацыя, санітарыя, бібліатэчная праца, сялянскі тэатр, сьценная і жывая газэта і іншыя дысцыпліны пазашкольнае асьветы.

Беларусізацыя Вітабшчыны.

На пасылку настаўнікаў у школы далучаных да Беларусі раёнаў урадам БСРР адпушчаны 2000 руб. Гэтыя сродкі будуць скарыстаны на дарожныя і інш. выдаткі па камандзіраваньню настаўнікаў-выкладчыкаў беларускай мовы і беларусазнаўства.

Беларуская мова на тэлеграфе.

Менскай поштай установлены прыём тэлеграмаў на беларускай мове ў межах Беларусі.

Геолёгічныя досьледы.

Экспэдыцыя па геолёгічных досьледах БСРР выехала для працы ў паветы.

У першую чаргу геолёгічныя досьледы намечана правесьці ў Аршанскім павеце.

На чале экспэдыцыі стаіць грам. Блюдуха (прафэсар БДУ) і Грамыка (прадстаўнік Інбелкульту).

*) Хроніка, Культурнага Жыцьця Радавай Беларусі, падаецца паводлуг менскіх газэт, якія Рэдакцыя ад часу да часу атрымлівае.

Сельска-гаспадарскія парады.

Як ратаваць абдутую карову.

Абдуваньне кароў у нас бывае досыць часта. Улетку найчасьцей абдуваець карову тады, калі яна з расой пад'есьць зялёнае канюшыны, вікі, гароху, бульбоўніку або ядавітай травы. Прыметы гэтай хваробы досыць вядомы ўсім: раптоўнае павялічэньне трыбуха, асабліва з левага боку; карова не бярэцца за корм і ня жуець жвачку; стогнець і цяжка дыхаець, разявіўшы рот, з якога цякуць сьліна і пена; пагляд у каровы дзікі, вочы паказеляны; вушы і рогі сьцюдзёныя, ногі растапыраны. Калі не памагчы карове, дык абдутая карова здыхаець цераз гадзіну-паўтары, дзеля гэтага, трэба зараз-жа пасьпяшацца тым ці іншым спосабам лячыць карову. Нам колькі разоў прыходзілася хутка вылячыць абдутую карову зусім простым спосабам, які даступны кожнаму селяніну і не вымагаець многа кошту на зельле.

Скруціўшы з саломы вязьмо, трэба памачыць яго ў дзёгаць і гэтым вязьмом падкілзаць (зануздаць) карову. У сярэдзіну карове даюць адну лыжку нашатырнага сьпірту, разьведзенага ў бутэльцы добра намыленай вады. Гэта зельле даецца па паўбутэльцы цераз паўгадзіны. Калі нашатырнага сьпірту няма, памагаець такое зельле: 2 або 3 лыжкі шпікінару зьмешываюць з паўбутэлькай гарэлкі, пасьля гэтага зельле ўліваецца ў бутэльку і бутэлька даліваецца сьцюдзёнай вадой; даецца за адзін раз.

Можна ужываць і гэтае срэдзтва: у бутэльку вады ліюць па паўшклянкі карасіны і чыстага дзёгцю і даюць за адзін раз. Надта добра памагаець пры абдуваньні навар кміну. Праз увесь час карове трэба не даваць класьціся, ды расьціраць як можна крапчэй левы бок і вадзіць карову.

Калі ніякае зельле не памагаець, дык тады трэба пракалоць вострым нажом або цьвяком карове левы бок у галоднай яміне (на самых уздухах на далонь ніжэй хрыбеціны (касьці). У дзірку, каб лепей выходзілі газы, трэба ўставіць пішчык ад таўстой перыны, або тоненькую трубачку. Калоць бок трэба крыху з нізу ўверх, каб не зачапіць нырак.

Я. П.

Выдавец: С. Чырык.

Друкарня Н. Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.